

Sygn. akt V CSK 180/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)
SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)
SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa "E." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w T.

przeciwko "Nowoczesne Technologie Produkcji" Spółce z ograniczoną
odpowiedzialnością w K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 11 grudnia 2009 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 5 lutego 2009 r.,

- 1) oddała skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od strony powodowej na rzecz strony pozwanej kwotę 5400 zł (pięć tysięcy czterysta) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powódka w pozwie z dnia 14 lutego 2008 r. wносиła o zasądzenie od pozwanej kwoty 327 956,44 zł z ustawowymi odsetkami i kosztami procesu tytułem obniżenia ceny maszyny zakupionej od strony pozwanej, z powodu licznych wad urządzenia. W uzasadnieniu pozwu wskazała jako podstawę prawną roszczenia art. 560 § 1 i § 3 k.c.

Wyrokiem zaocznym z dnia 17 kwietnia 2008r. Sąd pierwszej instancji uwzględnił powództwo. Na skutek sprzeciwu strony pozwanej, która zarzuciła między innymi wygaśnięcie roszczenia powódki z tytułu rękojmi wobec upływu terminu prekluzyjnego z art. 568 § 1 k.c., Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 30 lipca 2008 r. uchylił wyrok zaoczny i oddalił powództwo, a Sąd Apelacyjny zaskarżonym wyrokiem z dnia 5 lutego 2009 r. oddalił apelację strony powodowej.

Sądy ustaliły między innymi, że strona powodowa, w ramach łączącej ją z firmą V.-L. Polska S.A. we W. umowy leasingu, nabyła od strony pozwanej maszynę odlewniczą, którą odebrała w październiku 2005 r. Urządzenie nie pracowało właściwie wskutek licznych usterek zgłaszanych pozwanej przez powódkę. Mimo napraw wykonywanych przez pozwaną do listopada 2006 r., maszyna nie osiągnęła założonych parametrów i powódka wyłączyła ją z eksploatacji. W październiku 2007 r. wezwała stronę pozwaną do próby ugodowej w sprawie V GCo 471/07/6 przed Sądem Rejonowym w O., do ugody jednak nie doszło.

W tym stanie faktycznym Sądy uznały, że roszczenie powódki, określone przez nią w pozwie jako roszczenie z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy, nie może być uwzględnione ze uwagi na upływ terminu prekluzyjnego z art. 568 § 1 k.c. powodujący wygaśnięcie roszczenia. Terminu tego nie przerwało bowiem wystąpienie przez powódkę z próbą ugodowego załatwienia sporu. Sądy uznały również, że roszczenie powódki nie mogło być rozpoznane jako roszczenie odszkodowawcze z art. 471 k.c., bowiem określiła ona w pozwie, że opiera roszczenie na przepisach dotyczących odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady fizyczne maszyny i tym samym ukształtowała przedmiotowo powództwo zakreślając

ramy zarówno kognicji sądu jak i obrony strony pozwanej. Dopiero w toku procesu, w piśmie procesowym z dnia 11 lipca 2008 r., wskazała, że podstawą prawną jej roszczenia może być także art. 471 k.c., co jednak nie mogło, zdaniem Sądów, odnieść skutku, bowiem taka zmiana stanowi przedmiotowe przekształcenie powództwa, niedopuszczalne w sprawie gospodarczej w myśl w art. 479⁴ § 2 k.p.c. Sąd Apelacyjny stwierdził, że inne są podstawy odpowiedzialności z tytułu rękojmi za wady rzeczy a inne odpowiedzialności odszkodowawczej i choć część okoliczności i dowodów może być wspólna przy obu podstawach, to jednak przy odpowiedzialności odszkodowawczej powód musi wykazać szkodę, określając co ją stanowiło i udowodnić, że nastąpiła. Tymczasem strona powodowa nie określiła tego jednoznacznie wskazując początkowo na szkodę jako na różnicę między wysokością zapłaconej ceny a wartością wadliwej maszyny, choć nie płaciła stronie pozwanej ceny za maszynę, gdyż zakup był sfinansowany przez firmę leasingową, zaś w apelacji powołała nowe fakty w postaci uiszczonych opłat leasingowych jako szkody, co w świetle art. 381 k.p.c. było niedopuszczalne. W konsekwencji Sąd Apelacyjny stwierdził, że skoro strona powodowa wywodziła swoje roszczenie w pozwie jednoznacznie z odpowiedzialności pozwanej z tytułu rękojmi za wady sprzedanej maszyny i niedopuszczalne było przekształcenie przedmiotowe powództwa na roszczenie odszkodowawcze, Sąd Okręgowy prawidłowo rozstrzygnął spór w oparciu o przepisy dotyczące odpowiedzialności z tytułu rękojmi, oddalając, jako zbędne, wnioski dowodowe strony powodowej zmierzające do wykazania szkody i jej wysokości oraz związku przyczynowego.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach, strona powodowa w ramach zarzutów naruszenia norm procesowych wskazała na naruszenie art. 479⁴ § 2 zd.1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że dyspozycją tego przepisu objęta jest zmiana podstawy materialnoprawnej powództwa oraz przez przyjęcie, iż powódka dokonała przedmiotowej zmiany powództwa, mimo że cały czas domagała się zasądzenia tej samej kwoty na tej samej podstawie faktycznej, naruszenie art. 187 § 1 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że doniosłym prawnie elementem pozwu, wpływającym na rozstrzygnięcie sprawy, jest wskazanie w pozwie podstawy materialnoprawnej roszczenia, naruszenie art. 383 zd. 1 k.p.c. przez bezpodstawne przyjęcie, że w postępowaniu apelacyjnym strona powodowa zmieniła powództwo,

mimo że nadal domagała się zasądzenia tej samej kwoty na tej samej podstawie faktycznej, naruszenie art. 380 k.p.c. przez nierozpoznanie postanowienia Sądu pierwszej instancji oddalającego wnioski dowodowe strony powodowej, która zakwestionowała to w apelacji, naruszenie art. 382 w zw. z art. 227 i art. 278 § 1 k.p.c. przez nie uzupełnienie w postępowaniu apelacyjnym postępowania dowodowego o dowody oddalone przez Sąd Okręgowy, w szczególności dowód z opinii biegłego sądowego, naruszenie art. 381 k.p.c. przez jego zastosowanie, mimo że w apelacji powódka nie powołała nowych dowodów, a pominięcie nowych faktów nie mogło uzasadniać oddalenia apelacji. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej strona powodowa zarzuciła naruszenie art. 471 oraz art. 361 k.c. przez ich nie zastosowanie jako podstawy materialnoprawnej powództwa oraz art. 45 ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji przez pozbawienie strony powodowej prawa do sądu rozumianego jako prawo do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez niezawisły sąd. Wnosiła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu wniosku o zasądzenie kosztów postępowania za wszystkie instancje.

Strona pozwana wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Decydujące znaczenie dla oceny zarzutów skargi kasacyjnej ma wykładnia art. 479⁴ § 2 zd.1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym w chwili orzekania przez Sąd pierwszej instancji. Przepis ten stanowi, że w toku postępowania nie można występować z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych, a kwestią wymagającą wykładni jest, co należy rozumieć przez wystąpienie z nowymi roszczeniami zamiast lub obok dotychczasowych.

Roszczenia dochodzone w sprawie określa powód w pozwie. Zgodnie z art. 187 § 1 k.p.c. określenie to powinno zawierać dokładne sprecyzowanie żądania oraz przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających to żądanie. Powód żądający zasądzenia należności powinien zatem określić kwotę, której dochodzi oraz podać okoliczności faktyczne, na których opiera swoje żądanie. Podane przez powoda okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie pozwalają na

określenie podstawy prawnej, na której opiera się roszczenie powoda oraz reżimu odpowiedzialności pozwanego, a tym samym na zakreślenie ram sporu i kognicji sądu. Wskazane okoliczności faktyczne roszczenia są bowiem podstawą faktyczną uzasadniającą zastosowanie abstrakcyjnej normy prawnej, a proces stosowania przez sąd prawa polega na porównaniu ustalonego stanu faktycznego ze stanem faktycznym podanym w hipotezie określonej normy prawnej, tj. na subsumcji stanu faktycznego sprawy pod określony przepis prawa. Wskazany przez powoda, a następnie ustalony przez sąd, stan faktyczny determinuje zatem zastosowanie normy prawnej i dlatego jest tak istotny dla określenia zakresu poddania sprawy pod osąd sądu.

Z uwagi na to, że relacje zachodzące między stronami mogą nierzadko być bardzo skomplikowane a roszczenia z nich wypływające mogą mieć źródło lub podstawę w różnych przepisach prawa, obowiązkiem powoda jest tak precyzyjne określenie podstawy faktycznej żądania, by można było jednoznacznie określić jaką ma ono podstawę prawną. Jest to konieczne w celu podjęcia przez pozwanego stosownej obrony oraz w celu zakreślenia przez sąd granic rozstrzygnięcia sprawy. Powód, który kupił od pozwanego rzecz obciążoną wadami fizycznymi może dochodzić roszczeń opartych na reżimie odpowiedzialności z tytułu rękojmi, gwarancji lub odszkodowawczym: kontraktowym lub deliktowym. Każdy z powyższych reżimów opiera się na innych przesłankach i zasadach, wybór każdej z tych podstaw odpowiedzialności determinuje inny zakres okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, faktów, które musi udowodnić powód oraz środków obrony pozwanego i faktów, które on musi udowodnić. Jeżeli powód wskazał w pozwie, że żąda zasądzenia od pozwanego określonej kwoty z tytułu obniżenia ceny rzeczy wadliwej, określił tym samym, że opiera powództwo na reżimie odpowiedzialności pozwanego z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej i ukształtował przedmiotowo proces jako oparty na bezwzględnej odpowiedzialności pozwanego na zasadzie ryzyka. Roszczenie o obniżenie ceny jest bowiem roszczeniem przewidzianym jedynie w art. 560 k.c., dotyczącym odpowiedzialności sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady. Nie jest to roszczenie odszkodowawcze, gdyż szkodą w rozumieniu art. 471 k.c. w zw. z art. 361 § 2 k.c. jest różnica między stanem majątku poszkodowanego istniejącym

przed zdarzeniem wywołującym szkodę i po nim, a więc między innymi obniżenie wartości rzeczy wadliwej, a nie jej ceny w sposób określony w art. 560 § 3 k.c.

Należy zatem uznać, że jeżeli powód żąda w pozwie zasądzenia określonej kwoty z tytułu obniżenia ceny kupionej rzeczy wadliwej i jako okoliczności faktyczne podaje fakt nabycia rzeczy od pozwanego, wystąpienie jej wad, które nie zostały usunięte oraz wskazuje, że żąda obniżenia ceny w takim stosunku, w jakim wartość rzeczy wolnej od wad pozostaje do jej wartości z uwzględnieniem istniejących wad, to znaczy, że spośród przysługujących mu roszczeń dokonał wyboru roszczenia z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy i w taki sposób ukształtował przedmiotowo proces. Zmiana w toku procesu podstawy odpowiedzialności na odpowiedzialność odszkodowawczą sprzedawcy stanowi w takiej sytuacji przedmiotową zmianę powództwa, bowiem inne są podstawy faktyczne i prawne odpowiedzialności z tytułu rękojmi oraz odpowiedzialności odszkodowawczej, inny zakres możliwej obrony pozwanego i inne okoliczności faktyczne, których udowodnienie obciąża każdą ze stron, a tym samym inne granice badania sprawy przez sąd.

W rozpoznawanej sprawie strona powodowa nie tylko wyraźnie określiła w pozwie, że dochodzi żądanej kwoty z tytułu obniżenia ceny zakupionej maszyny z powodu jej wad i wskazała okoliczności faktyczne istotne z punktu widzenia odpowiedzialności strony pozwanej z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej, lecz wskazała też art. 560 § 1 i § 3 k.c. jako podstawę materialnoprawną roszczenia. Jednoznacznie zatem określiła, że dochodzi roszczenia opartego na odpowiedzialności pozwanej z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej, a nie na odpowiedzialności odszkodowawczej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że choć wskazanie przez powoda podstawy materialnoprawnej roszczenia nie jest wymagane, to nie pozostaje bez znaczenia dla przebiegu i wyniku sprawy, bowiem pośrednio określa także okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie pozwu. Jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 lutego 1999 r. I CKN 252/98 (OSNC 1999/9/152), podstawa materialnoprawna roszczenia zakreśla krąg okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie pozwu i wyznacza tym samym granice badania sądu, a jej zmiana stanowi przedmiotowe przekształcenie powództwa. W konsekwencji jednolicie przyjmuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, że przedmiotową

zmianą powództwa są wszystkie czynności, które prowadzą do zmiany ilościowej lub jakościowej żądania, jak również takie, które w istotny sposób zmieniają podstawę faktyczną niezbędnych ustaleń doprowadzając do konieczności ustosunkowania się do nowego prawnego uzasadnienia żądania, a także wskazanie na inną materialnoprawną podstawę dochodzonego roszczenia, nawet przy zachowaniu tożsamego brzmienia żądania procesowego (porównaj między innymi orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2009 r. V CSK 282/08, nie publ., z dnia 19 listopada 1998 r. I CKN 32/98, OSNC 1999/5/96, z dnia 19 grudnia 2007 r. V CSK 301/07, nie publ., z dnia 28 lutego 1958 r. 3 CR 464/57, OSPiKA 1960/11/290, z dnia 13 września 1960 r. 2 CR 212/60, OSN 1962/1/16, z dnia 2 czerwca 1966 r. II PZ 25/66, OSPiKA 1967/6/138, z dnia 12 listopada 1969 r. II CZ 117/69. OSNCP 1970/9/154, z dnia 24 kwietnia 1972 r. III PZP 17/70, OSNCP 1973/5/72, z dnia 24 maja 1979 r. II CZ 52/79, OSNCP 1979/12/246, z dnia 12 listopada 1982 r. III CRN 271/82, OSNCP 1983/8/118, z dnia 12 lipca 1988 r. III CZP 50/88, OSNCP 1989/10/158, z dnia 7 kwietnia 1992 r. III CZP 29/92, OSNCP 1992/11/192 i z dnia 11 grudnia 1998 r. II CKN 96/98, OSNC 1999/5/98). W świetle powyższej wykładni pojęcia przekształcenia przedmiotowego powództwa oraz wskazanych wyżej różnic w podstawie faktycznej i prawnej oraz zasadach odpowiedzialności odszkodowawczej i opartej na reżimie rękojmi za wady rzeczy sprzedanej, za takie przekształcenie należy też uznać wskazanie w toku procesu przez powoda dochodzącego w pozwie zasądzenia określonej kwoty na podstawie art. 560 § 1 i § 3 k.c., że jego roszczenie jest roszczeniem odszkodowawczym, dochodzonym na podstawie art. 471 k.c.

W świetle art. 479⁴ § 2 zd.1 k.p.c. taka zmiana przedmiotowa powództwa jest niedopuszczalna w postępowaniu w sprawach gospodarczych, które z założenia ustawodawcy ma przebiegać szybko, bez komplikacji procesowych, tak, by realne stało się zakończenie postępowania sądowego na pierwszym posiedzeniu, co z reguły nie jest możliwe przy przedmiotowej zmianie powództwa, powodującej konieczność zmiany zarówno obrony pozwanego, jak i zakresu koniecznych ustaleń faktycznych.

Nie jest również dopuszczalne w takiej sytuacji, badanie przez sąd z urzędu, czy nie zachodzą podstawy do przyjęcia odpowiedzialności odszkodowawczej

pozwanego. Skoro bowiem powód w pozwie dokonał wyboru reżimu odpowiedzialności pozwanego z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej i ukształtował w ten sposób ramy procesu, w tym zakres obrony pozwanego oraz kognicji sądu, sąd nie może z urzędu zmienić podstawy odpowiedzialności pozwanego na odszkodowawczą, bowiem zakłóciłoby to równowagę procesową stron oraz naruszyło zasadę bezstronności sądu.

Z tych wszystkich względów za nieuzasadniony należy uznać zasadniczy zarzut skargi kasacyjnej naruszenia art. 479⁴ § 2 zd. 1 k.p.c. oraz związany z nim zarzut naruszenia art. 187 § 1 k.p.c. Pozostałe zarzuty procesowe są bezprzedmiotowe. Skoro bowiem trafnie Sądy obu instancji uznały, że z uwagi na treść art. 479⁴ § 2 zd. 1 k.p.c. nie mogą oceniać roszczenia powoda na podstawie przepisów o odpowiedzialności odszkodowawczej, w tym art. 471 k.c., prawidłowo Sąd pierwszej instancji oddalił wnioski dowodowe strony powodowej zmierzające do wykazania szkody, jej wysokości oraz związku przyczynowego, jako bezprzedmiotowe i trafnie Sąd Apelacyjny zaakceptował to stanowisko. Należy w tym miejscu zauważyć, że nie ma racji skarżący twierdząc, iż Sąd Apelacyjny naruszył art. 380 k.p.c. nie rozpoznając postanowienia Sądu pierwszej instancji oddalającego wnioski dowodowe powoda. Po pierwsze apelacja nie zawierała wniosku zgłoszonego w trybie art. 380 k.p.c., a po wtóre Sąd Apelacyjny odniósł się do jej zarzutu oddalenia wniosków dowodowych trafnie uznając, że prowadzenie postępowania dowodowego w tym zakresie było zbędne. Z tych samych względów nie doszło do naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 382 w zw. z art. 227 i art. 278 § 1 k.p.c. Podobnie Sąd ten nie naruszył także art. 381 k.p.c. stwierdzając, że niezależnie od niedopuszczalności przedmiotowego przekształcenia powództwa w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, niedopuszczalne także było wskazanie dopiero w postępowaniu apelacyjnym, jako szkody powoda, konieczności płacenia rat leasingowych. Są to bowiem niewątpliwie nowe fakty, niedopuszczalne co do zasady w postępowaniu apelacyjnym.

W konsekwencji uznania za niedopuszczalne przekształcenia powództwa na odszkodowawcze ani przyjęcia takiej podstawy prawnej roszczenia przez Sąd z urzędu, za bezzasadne należało uznać zarzuty naruszenia art. 471 i art. 361 k.c., które nie mogły mieć zastosowania w sprawie. Natomiast zarzut naruszenia art. 45

ust. 1 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji jest oczywiście bezpodstawny skoro Sądy obu instancji rozpoznały roszczenie jakie strona powodowa zgłosiła w pozwie w wyniku dokonania wyboru spośród kilku przysługujących jej roszczeń, a ewentualne przedawnienie innych roszczeń, do jakiego być może doszło, nie jest skutkiem naruszenia prawa przez Sądy. Odpowiednie sformułowanie przez zawodowego pełnomocnika pozwu w rozpoznawanej sprawie lub wytoczenie równoległe innego powództwa, pozwoliłoby zapewne uniknąć skutków przewidzianych przez prawo prekluzji i przedawnienia roszczeń.

Biorąc wszystko to pod uwagę Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną i na podstawie art. 98 w zw. z art. 108 § 1 oraz art. 398²¹ w zw. z art. 390 § 1 k.p.c. zasądził od strony powodowej na rzecz strony pozwanej zwrot kosztów postępowania kasacyjnego.